

การสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลบางน้ำผึ้งอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
Created Guidebook for Community Based Tourism by
Community Participation Bang Namphueng Sub-district,
Prapradang District, Samutprakarn Province

กัลยาณี กุลชัย¹
Kallayanee Kullachi

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้ประชาชนในชุมชนบางน้ำผึ้งได้เรียนรู้ กำหนดอัตลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรูปแบบของคู่มือท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 2) เพื่อสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 3) เพื่อประเมินคุณภาพและความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) กับการท่องเที่ยวชุมชน นักท่องเที่ยว ภาคราชการ ภาคเอกชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางน้ำผึ้ง โดยใช้แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อกำหนดแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า เกิดกระบวนการในการสร้างคู่มือโดยการมีส่วนร่วมมีการกำหนดอัตลักษณ์ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักวิจัย โดยมีอัตลักษณ์ที่ต้องการนำเสนอคือ ความเป็นพื้นที่สีเขียว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันดีเป็นกันเองมีอัตลักษณ์ของคนในตำบลบางน้ำผึ้ง แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการให้มีในเล่มมากที่สุดคือ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง สวนป่าชุมชน ชุมชนมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 สำหรับการประเมินของนักท่องเที่ยวพบว่าส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือการจัดรูปเล่มข้อมูลเนื้อหาการใช้ภาษาและภาพประกอบในระดับมากคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และคู่มือท่องเที่ยวจะทำให้ 1) นักท่องเที่ยวสามารถที่จะรู้เรื่องราวของตำบลบางน้ำผึ้งมากขึ้น 2) ได้รับทราบแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เคยรู้ และจะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติม 3) รูปภาพประกอบสวยงาม เนื้อหาสาระดี อ่านแล้วเข้าใจง่าย 4) ขนาดของเล่มกะทัดรัด เนื้อหาไม่มากเกินไป เหมาะมือในการหยิบอ่าน 5) การจัดรูปเล่มน่าอ่าน สวยงาม ภาพประกอบสวยงาม ทำให้นำอ่าน และคู่มือท่องเที่ยวบางน้ำผึ้งมีความเหมาะสมที่จะเผยแพร่คู่มือท่องเที่ยวต่อไปร้อยละ 99.5

คำสำคัญ: คู่มือการท่องเที่ยวชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.
Corresponding e-mail: peerakal@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research are 1) to encourage Bang Namphueng community's people to learn about defining unique characteristics of tourism attraction and participating in planning for defining a systematic travel guidebook form. 2) To build up a local travel guidebook by using the involvement process of community people at Bang Namphueng sub-district, Prapradaeng district, Samutprakarn province. 3) To evaluate the quality of the travel guidebook and satisfaction of community participants, namely community leaders, seniors, stakeholders, tourists, local government sectors, private sectors and dwellers in Bang Namphueng community.

The methodology of this study was implemented by the use of an involvement and learning process of individuals in the community to build up the local travel guidebook by learning to determine unique characteristics of tourism location and tourism resources in terms of natural, cultural, traditional including people's ways of life in accordance with the communities' context. The research outcome showed the people's participation in defining joint unique characteristics between participants in communities and the researcher. The main characteristic presented green areas, cultures, and traditional ways of life that the people living in Bang Namphueng community have the good manner. More importantly, people's most obviously outstanding characteristic requirements of tourism location for writing the local travel guidebook was Bang Namphueng floating market and community forests respectively.

As for evaluating, it was found that most tourists were satisfied the local travel handbook in 4 aspects such as Formatting, information content, language usage and pictures used in the handbook with the average at 4.07, closely followed by communities' satisfaction with average at 3.87. This handbook is beneficial for tourists 1) to learn about the background of Bang Namphueng sub-district, 2) to know information about Bang Namphueng tourism location, 3) to present beautiful pictures illustrating the local travel book with a good content, appropriate size and interesting formatting. The Bang Namphueng travel guidebook was also assessed at 99.5% for being a good role model of the travel handbook that is suitable for further publishing.

Keywords: *Guidebook for community based tourism, Community participation*

บทนำ

การท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้งเริ่มต้นจาก ในปี 2543 ตำบลบางน้ำผึ้งได้เป็นพื้นที่อบรม และทำวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ทั้งราชการและมหาวิทยาลัย จึงต้องมีการจัดที่พักเพื่อรับรองเจ้าหน้าที่ คณะทำงานวิจัยต่างๆ ในช่วงแรกใช้บ้านของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 คือ นางอาภรณ์ พานทอง หรือเรือนไทยโบราณ ซึ่งการรับรองแบบพี่น้องสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือนจนได้รับคำแนะนำให้ทำโฮมสเตย์ แต่ก็ยังไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นโฮมสเตย์อย่างชัดเจน และในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้ริเริ่มจัดทำตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่ เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง จนตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีชื่อเสียง จึงมีแนวคิดในการขยายกรอบการดำเนินงานเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศ จึงเริ่มมีนักท่องเที่ยวสนใจที่จะพักค้างคืนในตำบลบางน้ำผึ้ง นายสำเนา รัชมิทัต นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับนางอาภรณ์ พานทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ได้รวบรวมบ้านพักได้จำนวน 7 หลัง และในปี 2549 ได้ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปัจจุบันมี 9 หลัง มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าพักตั้งแต่ปี 2551 จนถึงเดือน มิถุนายน 2553 มีจำนวน 3,030 คน

จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้งทั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งและโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง พบว่านักท่องเที่ยวไม่ค่อยเข้าใจในการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยวอีกทั้งการเข้ามาสู่พื้นที่ท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้งยังขาดคู่มือในการท่องเที่ยว ไม่สามารถรู้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง หรือแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีเพียงสื่อแผ่นพับที่กล่าวถึงตลาดบางน้ำผึ้งซึ่งไม่ได้ให้รายละเอียดมากนัก

การให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็น กระบวนการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะการสื่อความหมาย ที่จะช่วยแจ้งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และยังสามารถสอดแทรกความรู้ในด้านวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและประทับใจในประสบการณ์ที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ นำมาซึ่งพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบ นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การสื่อความหมายสามารถดำเนินการในพื้นที่ท่องเที่ยวได้หลายวิธี เช่น การจัดศูนย์ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการ การจัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การจัดทำแผ่นป้าย แผ่นพับโปสเตอร์ และคู่มือสื่อความหมาย พบว่าคู่มือสื่อความหมายจะได้เปรียบกว่าสื่อความหมายด้วยวิธีการอื่นๆ นั่นคือไม่ใช้เงินทุนในการผลิตสูง ไม่สิ้นเปลืองบุคลากร สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ ไม่ต้องใช้สถานที่เฉพาะในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ยังใช้ได้ทั้งในขณะท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว (สุจริต มานิตกุล, 2552) ซึ่งการสื่อความหมายโดยใช้คู่มือจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ภูมิประเทศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ข้อควรปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ชุมชนต้องการจะเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อการสื่อความหมายในการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนบางน้ำผึ้งยังไม่มีในลักษณะรูปเล่มคู่มือ ที่มีเนื้อหาที่เหมาะสม ถูกต้องและตรงกับความต้องการของชุมชนที่จะสื่อถึงอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของตนมากที่สุด มีเพียงสื่อความหมายที่เป็นลักษณะแผ่นพับที่ดำเนินการจัดทำโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งเท่านั้น

ดังนั้นการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง จึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยงานวิจัยนี้จะนำแนวคิดในการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมศึกษากับคนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ภาคส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) กับการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ ตั้งแต่การดำเนินการหาจุดเด่น อัตลักษณ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายในชุมชน การเขียนเค้าโครงคู่มือ ไปจนถึงกระบวนการผลิตจนออกมาเป็นรูปเล่ม เพื่อให้เกิดความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสม และตรงต่อความต้องการของชุมชนมากที่สุด เพื่อให้ชุมชนสามารถนำคู่มือนี้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

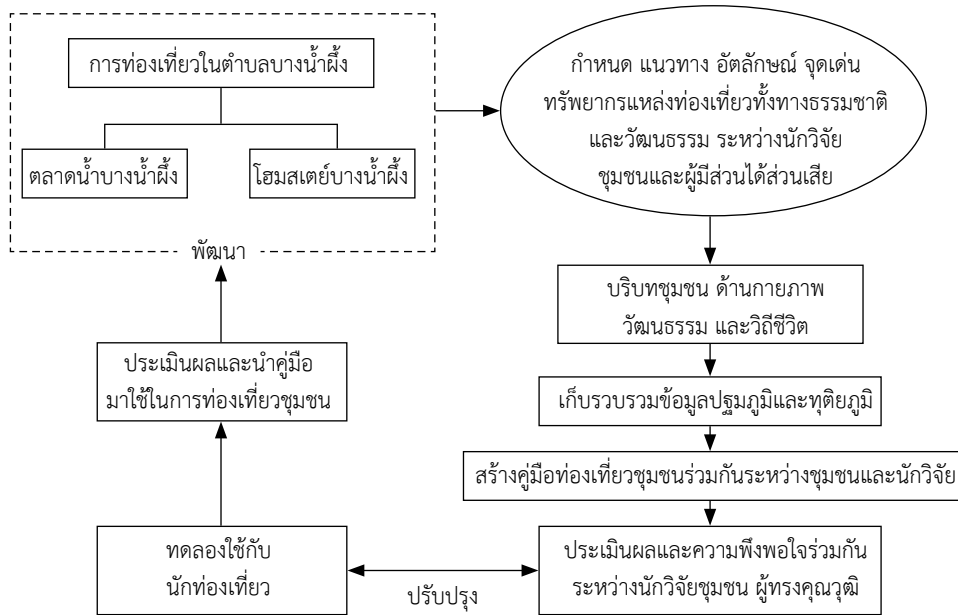
1. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนบางน้ำผึ้งได้เรียนรู้ในการกำหนดอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนบางน้ำผึ้งมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรูปแบบของคู่มือท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ
3. เพื่อสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อประเมินคุณภาพและความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) กับการท่องเที่ยวชุมชน นักท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคราชการ ภาคเอกชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางน้ำผึ้ง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา
ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยคู่มือท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง จะครอบคลุมเนื้อหา ประวัติความเป็นมาของบางน้ำผึ้ง ลักษณะของพื้นที่ ลักษณะเด่นทางกายภาพ อัตลักษณ์ของบางน้ำผึ้ง แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม วิถีชีวิตที่น่าสนใจของบางน้ำผึ้ง กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ แผนที่การท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติตน และข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว
2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่
ดำเนินการศึกษาเขตพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

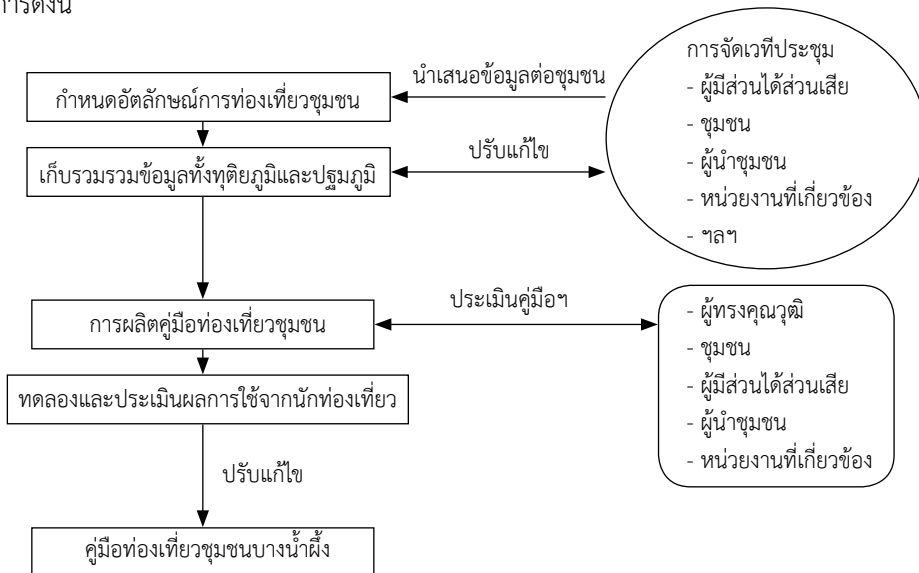
แนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อให้บรรลุและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกระบวนการในการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการสร้างการเรียนรู้กับคนในชุมชน โดยผ่านคู่มือท่องเที่ยวชุมชน มีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้นำแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวการท่องเที่ยวชุมชน มีการดำเนินการดังนี้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.1 ขั้นตอนที่ 1 กำหนดอัตลักษณ์การท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

ในการกำหนดอัตลักษณ์การท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อหาสถานภาพ ศักยภาพ ของชุมชน แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม ในบริบทของชุมชน โดยการ ดำเนินการดังนี้

1.1.1 จัดเวทีประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้นำชุมชน เพื่อค้นหาอัตลักษณ์การท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง บริบทของชุมชนที่ต้องการนำเสนอในคู่มือ การท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 2 ครั้ง

1.1.2 เวทีสรุปอัตลักษณ์ที่ต้องการสื่อความหมายในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง จำนวน 1 ครั้ง

1.2 ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลตามอัตลักษณ์ของชุมชนที่กำหนด

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งด้านทฤษฎีและปฐมภูมิ โดยทางด้านปฐมภูมิ เก็บรวบรวมโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากปราชญ์ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้รู้ เป็นต้น เพื่อหาสถานภาพ ศักยภาพ ตามอัตลักษณ์ที่กำหนด แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว และศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยการเก็บข้อมูลในภาคสนาม (field research) ทำการสำรวจข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลใน แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน วิถีชีวิตชุมชน มีการจัดเวทีประชุม นำ ไปวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมนำเสนอคืนสู่ชุมชนในรูปแบบเวที เพื่อตรวจสอบและประเมินข้อมูลที่ได้เก็บ รวบรวมมา

1.3 ขั้นตอนที่ 3 การผลิตคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนย่อย ออกเป็น

1.3.1 การสร้างเนื้อหา กำหนดรูปแบบ ลักษณะและองค์ประกอบของคู่มือโดยผู้วิจัย ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการสร้างคู่มือฯ จากเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรึกษาที่ ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ

1.3.2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย และขอบเขตในการสร้างคู่มือฯ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ความเป็นมาของการท่องเที่ยวชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม การปฏิบัติตัวของนัก ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของคู่มือฯ ร่วมกับ ประชาชนในชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบและวิเคราะห์แล้วมาจัดทำเค้าโครงเรื่องของคู่มือ ผลิตออกมาเป็น story board ผลิตเป็นร่างคู่มือ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยการกำหนด ลักษณะรูปแบบ ภาพประกอบ ลักษณะเนื้อหา และแนวการเขียนและภาษาที่ใช้

1.3.3 นำเสนอกลับคืนสู่ชุมชนในการประเมินผล กับนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทาง ด้านสื่อ เพื่อประเมินคู่มือฯ นำผลการประเมินที่ได้ทั้งสองส่วนกลับมาปรับปรุงแก้ไขคู่มือ โดยมีผู้ทรง คุณวุฒิทางด้านสื่อและทางด้านเนื้อหาท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 3 ท่าน ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบ เจาะจง (purposive or judgment) คือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเนื้อหาท่องเที่ยวชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิทาง ด้านเทคโนโลยีสิ่งพิมพ์ และนำไปผลิตเป็นคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

1.4 ขั้นตอนที่ 4 การทดลองและประเมินคู่มือท่องเที่ยวชุมชน กับนักท่องเที่ยวนำคู่มือ ที่ได้ปรับแก้ไขแล้วผลิตออกเป็นคู่มือจำนวน 50 เล่ม เพื่อนำไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวประเมิน

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจำนวน 200 คน โดยสร้างแบบประเมินผลและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นำข้อเสนอแนะมาปรับแก้ไขคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยในแบบประเมินของนักท่องเที่ยวได้แบ่งแบบประเมินออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวและลักษณะการมาท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 การประเมินผลความถูกต้องของคู่มือฯ และความพึงพอใจของคู่มือฯ โดยจัดทำเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scales) โดยในแต่ละคำถามมีคะแนนความสำคัญในการประเมินผลตั้งแต่ 1-5 ตามหลักการสร้างแบบประเมิน ให้คะแนนความสำคัญของข้อคำถามตามความคิดของนักท่องเที่ยว

จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการลงรหัสและวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean) ของการประเมินรายข้อ โดยการกำหนดเกณฑ์ช่วงของค่าเฉลี่ยตามค่า Likert Scales (อ้างถึงในศิริชัย พงษ์รัชชัย, 2551) ในการวิเคราะห์โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระดับ 5 คะแนน ตั้งแต่ 4.21-5.00 หมายถึง มีระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 คะแนน ตั้งแต่ 3.41-4.20 หมายถึง มีระดับมีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 คะแนน ตั้งแต่ 2.61-3.40 หมายถึง มีระดับมีความพึงพอใจ

ระดับ 2 คะแนน ตั้งแต่ 1.81-2.60 หมายถึง มีระดับค่อนข้างมีความพึงพอใจ

ระดับ 1 คะแนน ตั้งแต่ 1.00-1.80 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

1.5 ขั้นตอนที่ 5 ผลិតคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากส่วนต่างๆมาปรับแก้ไขและผลิตคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งฉบับสมบูรณ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

2.1 กลุ่มแรกคือ ประชากรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบการคัดเลือก (selection) ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบมีจุดประสงค์/เฉพาะเจาะจง (purposive Selection) ซึ่งคัดเลือกตัวอย่างจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง ได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 31 คน เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการตอบคำถามในแบบสอบถามเรื่องการหาอัตลักษณ์ของพื้นที่บางน้ำผึ้ง

2.2 กลุ่มที่สองคือ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง ในการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่จะทำการประเมินแบบสอบถาม ใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (accidental Selection) เป็นการคัดเลือก ด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญพบหรือไม่เฉพาะเจาะจง ด้วยการสอบถามซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย บางส่วนของกรวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วนคือ

3.1 แบบสอบถามเพื่อหาอัตลักษณ์ของตำบลบางน้ำผึ้ง เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้ง

3.2 แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

3.2.1 แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวและความพึงพอใจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชนในตำบลบางน้ำผึ้ง

3.2.2. แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวและความพึงพอใจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2.3 แบบประเมินคุณภาพคู่มือท่องเที่ยวและความพึงพอใจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

1. สถานที่ท่องเที่ยวในบางน้ำผึ้ง

ตำบลบางน้ำผึ้ง เป็นพื้นที่หนึ่งในหลายพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการท่องเที่ยวและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ ตั้งอยู่ทางตอนกลางของกรุงเทพมหานครที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีความอุดมสมบูรณ์ของดินตะกอน เหมาะสำหรับการทำการเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำสวน ในอดีตบางน้ำผึ้งมีสวนผลไม้มากมาย ปัจจุบันบางน้ำผึ้งซึ่งอยู่ในเขตบางกะเจ้า ซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่าคู้งข้าวเหนียวบุด ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบางกะเจ้าหรือเขตกระเพาะหมูจึงเป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุด จึงได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คงสภาพความเป็นพื้นที่สีเขียว ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนยังคงสภาพสวนผลไม้ และยังมีพื้นที่ที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้มีเพียงสะพานทางเดินเท้า คสล.ใช้ในการสัญจร จึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาจากบ้านจรรย์ยานเข้าเที่ยวชม โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญดังนี้

1.1 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 10 ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งและประชาชนบางน้ำผึ้ง ได้ร่วมใจปลุกวิถีชีวิตดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ พร้อมใจสร้างตลาดขึ้นมาใหม่ “ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง” เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับขายสินค้าของชุมชนบางน้ำผึ้ง และตำบลใกล้เคียงฝั่งเมืองพระประแดง มีแนวคิดมาจากตลาดน้ำซึ่งเป็นวิถีชาวบ้านที่มีมาเมื่อ 40 ปีก่อน จนถึงปัจจุบันเติบโตจนเป็น แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดสมุทรปราการ พื้นที่ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งประกอบด้วยพื้นที่ เป็นส่วนๆ คือ ชุมจำหน่ายสินค้าและชุมชน พื้นที่ขายอาหารริมคลอง และพื้นที่กิจกรรมในสวน ปัจจุบันตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้รับการดูแลและจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งในการดูแลทั้งสภาพทางกายภาพ การจัดการทางด้านขยะ น้ำ

1.2 โฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง มีประธานกลุ่ม คือนางอาภรณ์ พานทอง การเริ่มต้นทำโฮมสเตย์เริ่มจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ร่วมกับชุมชนบางน้ำผึ้ง พัฒนาและฟื้นฟูวิถีชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมของนิคมสารไหมเมื่อเดือนเมษายน 2549 และได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ตั้งแต่ปี 2548 จำนวนสมาชิกและบ้านพักในชุมชนที่ให้บริการได้ประมาณ 12 ครัวเรือน โดยมีอัตราค่าบริการ ราคา 250 บาท/คน/คืน (สำหรับ 1-5 คน) และราคา 200 บาท/คน/คืน (ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป) พร้อมอาหารเย็นและอาหารเช้า และอาหารสำหรับใส่บาตรพระสงฆ์ตอนเช้า 1 ชุด

1.3 บ้านรูปสมุนไพโร ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 22 หมู่ 3 ต.บางน้ำผึ้ง เกิดขึ้นโดย นางกัญญาพร นวลสอาดมีความสนใจในการทำรูป โดยไปเรียนรู้วิธีการทำรูปหอมและได้มาดัดแปลงโดยนำพืชสมุนไพรมานำใช้เป็นส่วนผสมในการทำรูปสมุนไพโร และประสบความสำเร็จ เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน จึงเกิดเป็นบ้านรูปสมุนไพโร

1.4 บ้านลูกประคบสมุนไพโรธัญพืช ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 31 หมู่ 3 เกิดขึ้นโดยนางศิริพร พูลสุข เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากธัญพืช มาจัดทำเป็นลูกประคบ สามารถดูกระบวนการผลิตเข็มขัดและลูกประคบสมุนไพโรธัญพืชได้ทุกวันยกเว้นวันเสาร์อาทิตย์สามารถชมการสาธิตการประคบและซื้อผลิตภัณฑ์ได้ที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

2. การหาอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง

ในการหาอัตลักษณ์เพื่อหาทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ของตำบลบางน้ำผึ้ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมทำเวทีชาวบ้านโดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 71 คน โดยผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง โดยจัดทำแบบสอบถามเพื่อหาอัตลักษณ์ให้ตอบกลับคืนมา 31 ราย ซึ่งได้ผลการวิจัยของอัตลักษณ์ของตำบลบางน้ำผึ้งแบ่งผลวิจัยได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคือร้อยละ 58.1 นอกนั้นเป็นเพศหญิงมีช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุดคือร้อยละ 48.4 มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากที่สุดคือร้อยละ 35.5 มีอาชีพรับจ้างมากที่สุดคือร้อยละ 45.2 สถานภาพในตำบลบางน้ำผึ้งเป็นกรรมการหมู่บ้านมากที่สุดคือร้อยละ 29.0

2.2 อัตลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นตำบลบางน้ำผึ้ง

เมื่อถามและร่วมประชุมโดยการจัดเวทีประชุมเพื่อหาอัตลักษณ์การบ่งชี้ความเป็นตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่า ประชาชนและผู้ให้ข้อมูลคิดว่าอัตลักษณ์ที่สำคัญของบางน้ำผึ้งมีดังนี้ 1) ความเป็นพื้นที่สีเขียว ธรรมชาติที่ยังคงมีอยู่ อากาศที่บริสุทธิ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ 2) วิถีชีวิตของชาวชุมชน 3) การดำรงชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ 4) ประเพณีที่ดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกัน 5) ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง 6) บ้านพักแบบโฮมสเตย์ 7) แหล่งผลไม้ที่มีชื่อ มีรสชาติดี เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ 8) ความมีอัธยาศัยอันดีของคนในชุมชน 9) ป่าชุมชนหมู่ที่ 4 ตำบลบางน้ำผึ้ง 10) พิพิธภัณฑสถานบ้านและโบสถ์เก่าวัดบางน้ำผึ้งนอก และเมื่อประมวลผลแบบสอบถามพบว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามต้องการให้นำเสนอในเรื่องตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมากที่สุด คือร้อยละ 100 รองลงมาคือสวนป่าชุมชน ร้อยละ 90.3 ลำดับ 3 คือพิพิธภัณฑสถานและวัดบางน้ำผึ้งนอกร้อยละ 61.3 และน้อยที่สุดคือบ้านรูปสมุนไพโร ร้อยละ 6.5 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: อັตลัษณ์ของบางน้ำฝั้ง

ข้อมูล	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
ตลาดบางน้ำฝั้ง	31	100.0
สวนป่าชุมชน	28	90.3
พิพิธภัณฑ์และวัดบางน้ำฝั้งนอก	19	61.3
ความเป็นพื้นที่สีเขียว มีธรรมชาติบริสุทธิ์	10	32.3
อากาศดี	6	19.4
ศูนย์เรียนรู้	3	9.7
วัดบางน้ำฝั้งใน	4	12.9
บ้านรูปสมุนไพร	2	6.5

ที่มา: กัลยาณี กุลชัย (2558)

2.3 ความต้องการให้มีคู่มือท่องเที่ยวบางน้ำฝั้งและลักษณะของคู่มือ

ประชาชนในตำบลบางน้ำฝั้งและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ต้องการให้มีการสร้างคู่มือท่องเที่ยว ด้วยเหตุผลว่าต้องการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้คนอื่นได้รับทราบมากที่สุดคือร้อยละ 74.2 และต้องการให้นักท่องเที่ยวมีคู่มือจะได้สะดวกในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 64.5 โดยต้องการให้ทำเป็นลักษณะเล่มขนาด A5 มากที่สุดคือร้อยละ 96.8 และทำเป็นแผ่นพับ ร้อยละ 12.9 โดยมีความหนาประมาณ 15-30 หน้ามากที่สุดคือร้อยละ 80.6 โดยมีรูปแบบที่มีเนื้อหา แผนที่พร้อมรูปภาพประกอบ มากที่สุดคือร้อยละ 90.3

2.4 ความต้องการให้มีสถานที่ท่องเที่ยวและเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ความต้องการของชุมชนที่ให้ม้สถานที่ท่องเที่ยวและเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนลำดับที่ 1 คือประเพณีสำคัญของบางน้ำฝั้งได้แก่ ประเพณีตักบาตรน้ำฝั้ง อาหารการกินของชุมชน ร้อยละ 96.8 รองลงมาคือประวัติของบางน้ำฝั้ง สวนป่าชุมชน และโฮมสเตย์บางน้ำฝั้ง ร้อยละ 93.5 และน้อยที่สุดคือ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 74.2

2.5 ความต้องการให้มีสถานที่ท่องเที่ยวและเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ความต้องการของชุมชนที่ให้ม้สถานที่ท่องเที่ยวและเนื้อหาในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนลำดับที่ 1 คือประเพณีสำคัญของบางน้ำฝั้งได้แก่ ประเพณีตักบาตรน้ำฝั้ง อาหารการกินของชุมชน ร้อยละ 96.8 รองลงมาคือประวัติของบางน้ำฝั้ง สวนป่าชุมชน และโฮมสเตย์บางน้ำฝั้ง ร้อยละ 93.5 และน้อยที่สุดคือ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 74.2

3. การสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

การสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำฝั้ง มีขั้นตอนการสร้างคู่มือดังนี้

3.1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นชุมชน

ศึกษาข้อมูลทั่วไปและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในตำบลบางน้ำฝั้ง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของชุมชนตำบลบางน้ำฝั้ง โดยรวบรวมจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และศึกษา

ภาคสนาม (field research) สำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน และดำเนินการหาอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง และนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการเขียนเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวฯ

การสร้างเนื้อหา กำหนดรูปลักษณ์ ลักษณะ และการจัดทำเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในการจัดเวทีและการตอบแบบสอบถามในการหาอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งนำมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตในการสร้างคู่มือ ประกอบด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน สภาพของพื้นที่ ลักษณะของพื้นที่ ประวัติความเป็นมา การเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติของนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการนำเสนออัตลักษณ์ที่สำคัญของตำบลบางน้ำผึ้งคือ ความเป็นพื้นที่สีเขียว และพื้นที่ที่ยังคงความมีชีวิตชีวาของชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ จากนั้นนำมาสร้าง story board ของคู่มือท่องเที่ยวชุมชน และนำมาสร้างเรื่องราว การร่างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ด้วยเนื้อหาและนำภาพประกอบมาใส่ใน story board จากนั้นนำเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชนนำไปให้ชุมชนประเมิน พร้อมนำมาปรับแก้ไขก่อนส่งดำเนินการในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

3.2 ผลการประเมินเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ผลในการประเมินเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชน มีการดำเนินการคือ นำแบบประเมินไปให้ผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ค้าในตลาดน้ำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยว และสื่อสิ่งพิมพ์ ประเมินเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชนได้ผลการประเมินดังนี้

3.2.1 ผลการประเมินจากชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในการประเมินจากชุมชนได้แบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนคือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กับ ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

พบว่าในผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 65.0 นอกนั้นเป็นชาย อายุส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุดคือร้อยละ 47.5 ระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่ามากที่สุดคือร้อยละ 40.0 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุดคือร้อยละ 35.0

2) ความพึงพอใจในคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

พบว่าส่วนใหญ่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปลักษณ์ ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้านเท่ากับ 3.87 เมื่อจำแนกพบว่า ด้านการใช้ภาษารวมในระดับมากคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 รองลงมาได้แก่ ด้านข้อมูลเนื้อหามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 และน้อยที่สุดคือด้านภาพประกอบมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจเท่ากับ 3. เมื่อสอบถามความพึงพอใจในภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับมาก

3) ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

จากการสอบถามพบว่าหลังจากอ่านคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งแล้วพบว่าน่าสนใจมากที่สุดคือร้อยละ 97.5 สำหรับเหตุผลของการน่าสนใจที่สรุปได้คือ รูปภาพประกอบสวยงาม เนื้อหาสาระดี อ่านแล้วเข้าใจง่าย ขนาดของเล่มกะทัดรัด เนื้อหาไม่มากเกินไป เหมาะมือในการหยิบอ่าน และการจัดรูปลักษณ์น่าอ่าน สวยงาม ภาพประกอบสวยงาม ทำให้น่าอ่าน

เมื่อสอบถามการเข้าใจในเนื้อหา แหล่งท่องเที่ยว และความเป็นบางน้ำผึ้ง พบว่า คู่มือท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุดคือร้อยละ 77.5 เมื่อสอบถามเรื่องของการเผยแพร่พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเผยแพร่ต่อไปมากที่สุดร้อยละ 100.0

3.2.1 การประเมินคู่มือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้นำเค้าโครงคู่มือไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ด้าน คือ ทางด้านสื่อและทางด้านเนื้อหาท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 3 ท่าน ได้ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

1) ผลการประเมินคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินภาพรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบ ในระดับมากที่สุด คือมีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้านเท่ากับ 4.28 (ตารางที่ 2) และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 คนเห็นควรว่าคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งมีความน่าสนใจเนื่องจาก

- 1.1) สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม
- 1.2) ภาพประกอบสีสรรสวยงามน่าอ่าน กระชับเหมาะสม
- 1.3) หัวข้อครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง

และควรที่จะได้รับการเผยแพร่ เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยว นำไปเผยแพร่ต่อไปได้ในวงกว้าง และเป็นการช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน

ตารางที่ 2: ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
การจัดรูปเล่ม	4.53	มากที่สุด
ข้อมูลเนื้อหา	3.93	มาก
การใช้ภาษา	4.00	มากที่สุด
ภาพประกอบ	4.67	มากที่สุด
ภาพรวมของความถูกต้อง เทียบตรงของเนื้อหา ข้อมูล และความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง	4.00	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวมของผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ	4.28	มากที่สุด

ที่มา: กัลยาณี กุลชัย (2558)

4. การนำไปผลิตคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ภายหลังจากที่ได้ปรับแก้ไขข้อมูลที่ได้จากการเสนอแนะในการจัดเวทีและการทำการประเมินของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง ผู้วิจัยได้นำเค้าโครงที่ได้ไปสู่การผลิตคู่มือท่องเที่ยวชุมชนพร้อมปรับแก้ไข และนำมาผลิตคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง โดยใช้โปรแกรม indesign ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ใช้ในการสร้างและออกแบบสำหรับสิ่งพิมพ์ ทำให้ได้คู่มือท่องเที่ยวชุมชน ครั้งที่ 1 จนได้ร่างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งและปรับแก้จนสมบูรณ์

5. การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ในการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้ง จำนวน 200 คน ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 70.0 นอกนั้นเป็นเพศชาย มีอายุในช่วง 20-30 ปีมากที่สุดคือร้อยละ 38.5 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุดคือร้อยละ 47.5 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/โรงงาน/ในภาคเอกชนมากที่สุดคือร้อยละ 52.5

5.2 การมาท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้ง

การมาท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเป็นแบบไปเช้าเย็นกลับคือร้อยละ 99.5 โดยมีวัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยวคือ ต้องการมาซื้ออาหารพื้นเมือง/ผักพื้นบ้านขนมพื้นเมือง มากที่สุดคือร้อยละ 47.5 รู้จักตำบลบางน้ำผึ้งจากเพื่อน ญาติ/คนรู้จัก ครอบครัว มากที่สุดคือร้อยละ 77.5 และความต้องการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการมาเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้งเป็นลำดับที่ 1 มากที่สุดคือร้อยละ 100.0

5.3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

พบว่าส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้านเท่ากับ 4.07 อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกพบว่า ด้านการจัดรูปเล่มมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมากคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 รองลงมาได้แก่ ด้านภาพประกอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ด้านข้อมูลเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และน้อยที่สุดคือด้านการใช้ภาษา มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจเท่ากับ 4.04 ความพึงพอใจที่มีต่อเค้าโครงคู่มือท่องเที่ยวชุมชน เมื่อสอบถามความพึงพอใจในภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 อยู่ในระดับมากที่สุด (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3: ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยว

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
การจัดรูปเล่ม	4.15	มาก
ข้อมูลเนื้อหา	4.05	มาก
การใช้ภาษา	4.04	มาก
ภาพประกอบ	4.07	มาก
ภาพโดยรวมของคู่มือภาพรวมของความถูกต้อง เที่ยงตรงของเนื้อหา ข้อมูล และความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง	4.26	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวมของผลการประเมินของนักท่องเที่ยว	4.07	มาก

ที่มา: กัลยาณี กุลชัย (2558)

5.4 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง

จากการสอบถามพบว่าหลังจากอ่านคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งแล้วพบว่า น่าสนใจมากที่สุดคือร้อยละ 99.0 สำหรับเหตุผลของการน่าสนใจที่สรุปได้คือ 1) จะทำให้นักท่องเที่ยวมีคู่มือท่องเที่ยวสามารถที่จะรู้เรื่องราวของตำบลบางน้ำผึ้งมากขึ้น 2) ได้รับทราบแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่

เคยรู้ และจะได้ไปท่องเที่ยวเพิ่มเติม 3) รูปภาพประกอบสวยงาม เนื้อหาสาระดี อ่านแล้วเข้าใจง่าย 4) ขนาดของเล่มกะทัดรัด เนื้อหาไม่มากเกินไป เหมาะมือในการหยิบอ่าน 5) การจัดรูปเล่มน่าอ่าน สวยงาม ภาพประกอบสวยงาม ทำให้น่าอ่าน

เมื่อสอบถามการเข้าใจในเนื้อหา แหล่งท่องเที่ยว และความเป็นบางน้ำผึ้ง พบว่า คู่่มือท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด คือร้อยละ 77.5 รองลงมาเข้าใจเรื่องสินค้าที่ระลึกจากบางน้ำผึ้งร้อยละ 36.5 และน้อยที่สุดคือ เข้าใจเรื่องการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยวร้อยละ 19.5 เมื่อสอบถามเรื่องของการเผยแพร่พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเผยแพร่ต่อไปมากที่สุดร้อยละ 99.5

สรุปและอภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นตำบลบางน้ำผึ้ง จากการเข้าร่วมประชุมของผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่าอัตลักษณ์ที่สำคัญของบางน้ำผึ้งที่ทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งมีเสน่ห์เหมาะสมกับการจัดการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวคือ ความมีพื้นที่สีเขียว การมีวิถีชีวิตของชุมชน มีการดำรงชีวิตแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีประเพณีที่ดั้งเดิมที่สืบทอดกันต่อมาระหว่างรุ่นต่อรุ่น ความมีอัธยาศัยดีของคนในชุมชน มีความเป็นชุมชนและมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน อีกทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวแบบค้ำแรมคือ บ้านพักแบบโฮมสเตย์

2. ประชาชนในตำบลบางน้ำผึ้งและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ต้องการให้มีการสร้างคู่มือท่องเที่ยว ด้วยเหตุผลว่าต้องการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้คนอื่นได้รับทราบมากที่สุดคือ ร้อยละ 74.2 และต้องการให้นักท่องเที่ยวมีคู่มือจะได้สะดวกในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 64.5 โดยต้องการให้ทำเป็นลักษณะเล่มขนาด A5 มากที่สุดคือร้อยละ 96.8 และทำเป็นแผ่นพับ ร้อยละ 12.9 โดยมีความหนาประมาณ 15-30 หน้ามากที่สุดคือร้อยละ 80.6 โดยมีรูปแบบที่มีเนื้อหา แผนที่ พร้อมรูปภาพประกอบ มากที่สุดคือร้อยละ 90.3

3. ในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในการจัดเวทีและการตอบแบบสอบถามในการหาอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งนำมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตในการสร้างคู่มือ และในการประเมินคู่มือท่องเที่ยวชุมชนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าส่วนใหญ่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้านเท่ากับ 3.87 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่าหลังจากอ่านคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งแล้วพบว่าน่าสนใจมากที่สุดคือร้อยละ 97.5 และพบว่า สามารถสร้างความเข้าใจในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุดคือร้อยละ 77.5 และต้องการให้มีการเผยแพร่ต่อไปมากที่สุดร้อยละ 100.0

4. นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการมาเที่ยวในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นลำดับที่ 1 มากที่สุดคือร้อยละ 100.0 ในการประเมินคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจรวมทั้ง 4 ด้านคือ การจัดรูปเล่ม ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยรวม

ทั้ง 4 ด้านเท่ากับ 4.07 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่าหลังจากอ่านคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งแล้วพบว่าน่าสนใจมากที่สุดคือร้อยละ 99.0 ควรที่จะเผยแพร่ต่อไปมากที่สุดร้อยละ 99.5 ซึ่งตรงกับการศึกษาของฉลอง นุ้ยฉิม (2542) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ผลการวิจัยพบว่าคู่มือที่สร้างขึ้นมามีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติและประวัติศาสตร์ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 สำหรับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวพบว่าควรที่จะพัฒนาและจัดทำคู่มือเพื่อจำหน่ายแจกให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

5. การสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีประโยชน์สำหรับชุมชนในด้านการนำเสนอสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ประเมินคู่มือเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นต้นแบบของการผลิตคู่มือท่องเที่ยวสำหรับชุมชนต่อไป ซึ่งงานวิจัยในลักษณะนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสุจริต มานิตกุล (2552) ที่ศึกษาในการพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่ดำเนินการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน และมีการประเมินผล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอว่าในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชนใดๆก็ตามควรที่จะนำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างคู่มือท่องเที่ยวชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเต็มที่ด้วยการส่งเสริมการนำต้นแบบคู่มือท่องเที่ยวชุมชน ไปจัดพิมพ์ให้กับทางชุมชนเพื่อแจกจ่ายให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว อื่นภายในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ เช่น โบสถ์เก่าวัดบางน้ำผึ้งนอก สวนป่าชุมชนหมู่ที่ 4 กลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ

1.3 หน่วยงานของรัฐสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชนบนพื้นฐานการท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

2.1 ควรมีการวางแผนการจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย ที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

2.2 ทำการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภายในชุมชน

2.3 จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรในชุมชน จัดให้เป็นระบบ หรือใช้วันสำคัญทางประเพณี มาเป็นจุดดึงดูดในการท่องเที่ยว จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

2.4 ควรพัฒนาและวางแผน สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ บางกระเจ้า และควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบจักรยานโดยชุมชนเพื่อกระจายนักท่องเที่ยวที่มีแออัดในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งออกไป และยังเป็น การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอื่น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอพระขอบคุณแหล่งทุนสำหรับการทำวิจัยฉบับนี้คือ งบประมาณเงินแผ่นดินมหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ พ.ศ. 2556 ขอขอบพระคุณประชาชน ผู้นำชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน นักท่องเที่ยวทุกคน ที่ได้ให้ข้อมูลงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาณี กุลชัย (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉลอง นุ้ยฉิม. (2542). การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจรีต มานิตกุล (2552). การพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางขุนไทร ตำบลบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย (2551). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.